

જા.નં:નસબ/૦૧/૪-૧૪૫/૨૦૨૨
રજિસ્ટ્રાર સહકારી મંડળીઓ,ગુજરાત રાજ્ય,
બ્લોક નં-૧૦/૧, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન,
ગાંધીનગર.
તા:૧૨/૦૮/૨૦૨૨

વંચાણે લીધા:

- (૧) અત્રેની કચેરીના તા:૨૨/૦૧/૨૦૦૭ના પરીપત્ર ક્રમાંક: નસબ/૦૧/૪-૧૨/૨૩૮/૨૦૦૭.
- (૨) ભારતીય રિઝર્વ બેંકના તા.૧/૧૦/૨૦૨૧ના માસ્ટર સરક્યુલર નં. **RBI/2021-22/104,**
DOR.NO.STR.REC.55/21.04.048/2021-22

પરિપત્ર :-

ઉપયુક્ત વંચાણે લીધેલ ક્રમ- ૧ના પરિપત્રથી રાજ્યની નાગરીક શરાફી સહકારી મંડળીઓ, પગારદારોની શરાફી સહકારી મંડળીઓ, ગ્રામીણ શરાફી સહકારી મંડળીઓ તથા ધિરાણ પ્રવૃત્તિ કરતી ગ્રાહક અને ધિરાણ સહકારી મંડળીઓ માટે તેની મિલકતોનું વર્ગીકરણ (**Asset Classification**) કરવાના ધોરણો નક્કી કરવાની સૂચનાઓ પરિપત્રિત કરવામાં આવેલ છે.

ગુજરાત રાજ્યમાં તા.૩૧/૩/૨૦૨૧ના અંતે ૬૩૧૭ જેટલી શરાફી સહકારી મંડળીઓ છે. જેમાં ૩૫.૩૬ લાખ સભાસદો છે, સદરહુ મંડળીઓમાં ૩.૨૮૬૭.૩ લાખની થાપણો છે. અને સભાસદોને કુલ રૂ. ૩૨૭૬.૪ લાખની ધિરાણની સવલત આપેલ છે.

શરાફી સહકારી મંડળીઓમાં તેના થાપણદારો અને સભાસદોનું વ્યાપક નાણાકીય હિત સંકળાયેલું છે. આ સંજોગોમાં રાજ્યની શરાફી સહકારી મંડળીઓ આર્થિક રીતે સદ્યદર બને, સભાસદો તથા થાપણદારોનું હિત જળવાય અને વધુમાં વધુ વ્યક્તિઓને શરાફી ધિરાણ માળખા હેઠળ આવરી લેવાતા હોય ત્યારે પણ મિલકતોનું વર્ગીકરણ થાય તથા તે જરૂરી છે.

ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ - ૧૯૬૧ની કલમ-૬૬(૧)માં મિલકતોના વર્ગીકરણ બાબતે કરેલ જોગવાઈનું પાલન થાય તે જરૂરી છે.

શરાફી મંડળીઓની “**ઉપજાઉ અને બિન-ઉપજાઉ**” મિલકતોના વર્ગીકરણનો અમલ વ્યાપક પ્રમાણમાં થઈ રહ્યો છે. શરાફી મંડળીઓનું કદ નાગરીક સહકારી બેંકોની સરખામણીએ નાનું હોય છે. પરંતુ તેનો વ્યાપ વિશાળ ફલક ઉપર છે. તેના થાપણદારો અને સભાસદોની સંખ્યા વિશાળ પ્રમાણમાં છે. આથી શરાફી સહકારી મંડળીઓના ભંડોળનું ધોવાણ ન થાય તેનું ધ્યાન રાખવું જરૂરી બનેલ છે. આ માટે આગોતરું આયોજન થાય તે માટે શરાફી મંડળીઓની મિલકતોના વર્ગીકરણ અને બિનઉપજાઉ મિલકતો (**Non-Performing Assets - N.P.A.**) સામે પૂરતી જોગવાઈ કરવા અમલ કરવો જરૂરી બનેલ છે.

આવી જોગવાઈઓ એકસાથે ૧૦૦%ના ધોરણે કરાય તો શરાફી મંડળીઓની આર્થિક સ્થિતિને અસર પહોંચે તે સ્વાભવિક છે. આથી આવી **N.P.A** મિલકતોની જોગવાઈ માટે તબક્કાવાર જોગવાઈ કરવી જરૂરી છે. આ બાબતને ધ્યાને રાખી આ ધોરણોનો અમલ નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૦૨૩ એટલે કે તા.૩૧/૩/૨૦૨૨ થી આવી જોગવાઈઓ તબક્કાવાર કરવાનો રહે છે. આ જોગવાઈ સંદર્ભે મિલકતોનું વર્ગીકરણ કેવી રીતે કરવું તથા કયા વર્ગ માટે કેટલી જોગવાઈ કરવી તે માટેની માર્ગદર્શક સૂચનાઓ આ સાથે સામેલ છે.

તાજેતરમાં ભારતીય રિઝર્વ બેંક દ્વારા આમુખ-૨માં વંચાણે લીધેલ તા.૧/૧૦/૨૦૨૧ના માસ્ટર સરક્યુલરથી મિલકતોનું વર્ગીકરણ અને ધિરાણો બાબતે કરવાની થતી જોગવાઈ બાબતે

સ્પષ્ટીકરણ કરેલ છે. સદરહુ સરકયુલરમાં ઉલ્લેખ કરાયેલ માર્ગદર્શક સૂચનાઓનો સમાવેશ આ સાથેના સામેલ માર્ગદર્શક કરવામાં આવેલ છે.

આ સુચનાઓનું પાલન રાજ્યની તમામ નાગરીક શરાફી સહકારી મંડળીઓ, પગારદારોની શરાફી સહકારી મંડળીઓ, ગ્રામીણ શરાફી સહકારી મંડળીઓ તથા ધિરાણ પ્રવૃત્તિ કરતી ગ્રાહક અને ધિરાણ સહકારી મંડળીઓએ અવશ્ય કરવાનું રહેશે, તથા તે અંગેની જવાબદારી જે તે મંડળીના સંચાલક મંડળની રહેશે. દરેક શરાફી મંડળીએ વર્ષના અંતે ઓડિટ પૂર્ણ થયેથી **NPA** માટેનો અહેવાલ જાહેર કરવો ફરજિયાત છે. જે તેના વાર્ષિક હિસાબો સાથે **NPA** અંગેનો અહેવાલ આ સાથે આપેલ નમુનામાં પ્રસિદ્ધ કરવાનો રહેશે.

રજિસ્ટ્રાર

સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય,
ગાંધીનગર.

બિડાણ:

પરિશિષ્ટ ૧ થી ૩

નકલ રવાના પ્રતિ,

૧. શ્રી સંયુક્ત રજિસ્ટ્રાર અને સ્પે. ઓડિટરશ્રી, સ.મં. (વિભાગીય), અમદાવાદ, વડોદરા, રાજકોટ
૨/- આ અંગે શરાફી મંડળીઓના ઓડિટ દરમિયાન તકેદારી રાખવા નિયંત્રણ હેઠળના ઓડિટરશ્રીઓને સદર પરિપત્રની નકલ સહ જરૂરી સુચના આપવા માટે.
૨. શ્રી જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ તમામ,
૨/- નિયંત્રણ હેઠળની તમામ શરાફી સહકારી મંડળીઓને જાણ કરવા તથા અમલ કરાવવા સાડ તથા તમામ નિયંત્રણ હેઠળના ઓડિટ મહેકમને પરિપત્રની નકલ સહ જાણ કરવા સાડ.
૩. ગુજરાત સ્ટેટ ક્રેડિટ કો.ઓ. સોસાયટી ફેડરેશન લિ., અમદાવાદ
૨/- સદર પરિપત્રની પ્રસિદ્ધિ તથા અમલ કરાવવા સાડ.
૪. મદદનીશ જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, (પંચાયત), તમામ.
૨/- જાણ તથા અમલ સાડ.
૫. તમામ શાખા, વડી કચેરી. ગાંધીનગર.
૨/- જાણ સાડ.
૬. તમામ નોંધ મદદનીશ, “ઝ” (બેકિંગ) શાખા, જાણ સાડ.
૭. એસ.આર.ફાઈલ.

સંયુક્ત રજિસ્ટ્રાર (ઓડિટ)
સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય,
ગાંધીનગર.

માર્ગદર્શક

મિલકતોના વર્ગીકરણ અને એન.પી.એ.નાં ધોરણો

-:શરાફી સહકારી મંડળીઓ :-

શરાફી સહકારી મંડળીઓના હિસાબોમાં મહદ અંશે ઉપજાઉ મિલકતો અને બિન-ઉપજાઉમિલકતોનું વર્ગીકરણ કરવામાં આવતું નથી. આવી મંડળીઓના હિસાબો પણ જોખમ સામે પુરતી જોગવાઈ કર્યા વગર તૈયાર કરી,ખરેખર વસૂલનહી આવેલ વ્યાજને પણ આવક ગણી તેના આધારે નફો જાહેર કરવામાં આવે છે. આવા ભ્રામક નફાના આધારે જુદા-જુદા ફંડો ઉભા કરવામાં આવે છે. તથા ડિવિડંડ જાહેર કરવામાં આવે છે. અને ભેટ સોગાદો વહેંચવામાં આવે છે. જેના કારણે મંડળીની મૂડીનું ઘોવાણ થાય છે,અને ખોટું આર્થિક ચિત્ર પ્રદર્શીત થતું હોવાનું ધ્યાને આવેલ છે. ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ -૧૯૬૧ની કલમ-૬૬ (૧) માં નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

કલમ-૬૬(૧)

“ નફો કરતી મંડળીએ વર્ષ માટેના એકંદર નફામાંથી છ માસથી વધારાનું એકઠું થયેલું અને ચઢેલું તમામ વ્યાજ, કર્મચારી વર્ગનો ખર્ચ , તેના કર્મચારીઓ માટે પ્રોવિડંટ ફંડ અને ગ્રેચ્યુએટી ફંડમાં કંઈ ફાળો આપવાનો હોય તો તે,લોન અને થાપણ પર ભરવાનું વ્યાજ, ઓડિટ ફી,સમારકામ, ગણોત,વેરા અને ઘસારા સહિત ચાલુ ખર્ચ બાદ કરીને અને નફામાંથી રચાયેલા કોઈ ફંડ સામે તે સરભર નહીં કરેલાં વસૂલ ન થઈ શકે તેવાં દેવાં અને ખોટ માટે જોગવાઈ કર્યા પછી અથવા તે માંડી વાળ્યા પછી ચોખ્ખો વાર્ષિક નફો ગણવો જોઈશે. મંડળી વર્ષ માટેનાં ચોખ્ખા નફામાં આગલા વર્ષોમાં ચઢેલું પણ પછીના વર્ષોમાં ખરેખર વસૂલ થયેલું વ્યાજ ઉમેરી શકાશે. આવી રીતે થયેલો ચોખ્ખો નફો અને આગલા વર્ષોમાંથી ખેંચેલી નફાની રકમ વિનિયોગ માટે પ્રાપ્ત થશે.”

આમ,સદર જોગવાઈમાં પણ સહકારી મંડળીઓમાં ચોખ્ખો નફો ગણતાં પહેલાં છ માસ થી વધારે થયેલું અને ચઢેલું તમામ વ્યાજ,તથા વસૂલ ન થઈ શકે તેવાં લેણાં સામે જોગવાઈ કરવા જણાવેલ છે. રિઝર્વ બેન્ક દ્વારા નિમાયેલ એમ.નરસિંમહમ સમિતિએ નાગરિક સહકારી બેંકોના હિસાબો પારદર્શક હોવા તથા મિલકતોનું વર્ગીકરણ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવે તે ઉપર ભાર મૂકી મિલકતોનું વર્ગીકરણ કરી ઉપજાઉ મિલકતો અને બિન-ઉપજાઉતેવા બે ભાગ પાડેલ છે.

શરાફી સહકારી મંડળીઓ આર્થિક ક્ષેત્રે નાના જરૂરિયાતમંદો તથા નાના બચતકારોના કલ્યાણ અને ઉત્કર્ષ માટે મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. જેથી આવી મંડળીઓની હિસાબી પદ્ધતિમાં પારદર્શકતા અને એકસૂત્રતા લાવવા તથા આર્થિક રીતે સદ્ધરતા માટે એમ.નરસિંમહમ સમિતિએ કરેલ ભલામણોનો અમલ શરાફી સહકારી મંડળીઓ માટે પણ કરવો જરૂરી બનેલ છે. આવી મંડળીઓમાં પણ,મિલકતોનું ઉપજાઉ મિલકતો અને બિન-ઉપજાઉમિલકતોમાં વર્ગીકરણ કરવું,વાસ્તવિક આવકને જ ધ્યાનમાં લઈ હિસાબો તૈયાર કરવા તથા જોખમો સામે પુરતી જોગવાઈ કર્યા બાદ જ નફો જાહેર કરવો વિગેરે પગલાં શરાફી સહકારી મંડળીઓની સદ્ધરતા માટે અમલમાં મુકવા જરૂરી બને છે.

વ્યાજ્યાઓ અને સમજૂતીઓ

(૧) ઉપજાઉ મિલકત (જેમાંથી આવક થતી હોય તેવી મિલકત): -

જે ધિરાણ ખાતાઓમાં ધિરાણની રકમ મુદ્દલ રકમના હપ્તા અને તેનું વ્યાજ નિયમિત રીતે નક્કી કરાયેલ સમય મર્યાદામાં વસૂલ આવતા હોય, ખાતું N.P.A. થવા માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદા પહેલાં વસૂલ આવતું હોય તેવાં ધિરાણખાતાં નિયમિત એટલે કે, ઉપજાઉ ખાતાં ગણવાં જોઈએ. આ પ્રકારે નિયમિત ગણેલ ખાતાંની વસૂલાત માટે મહદઅંશે કોઈ મુશ્કેલી રહેતી નથી.

(૨) બિનઉપજાઉ મિલકતો (N.P.A.) : -(જેમાંથી આવક થતી ન હોય અથવા આવક થવાનું બંધ થયેલ હોય તેવી મિલકત): -

જે ધિરાણ ખાતાંઓમાં ધિરાણની મુદ્દલ રકમના હપ્તા અને તેના વ્યાજના હપ્તા નિયમિત અને નક્કી કરેલ સમય મર્યાદામાં વસૂલ આવતાં ન હોય, ખાતું N.P.A. થવા માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદામાં પણ વસૂલાત આવતાં ન હોય તેવાં ધિરાણ ખાતાં બિન-ઉપજાઉ એટલે કે N.P.A. ગણવાં જોઈએ. N.P.A. થયેલ આવાં ખાતાંની વસૂલાત કાયદાકીય પ્રક્રિયા માંગી લે છે, તથા સમય જતાં વસૂલાત માટેની શક્યતા ઘટતી જાય છે.

(૩) સમય મર્યાદા બહારનાં ખાતાં (out of order): -

સમય મર્યાદા બહાર (out of order)ની સ્થિતિવાળાં ખાતા જો કોઈ ધિરાણ ખાતામાં સતત ૯૦ દિવસ સુધી કોઈપણ વસૂલાત ન આવે તો આવા ખાતાને-સમય મર્યાદા બહારનાં ગણવાનાં રહેશે.

(૪) ઓવરડ્રયુ : -

‘ઓવરડ્રયુ’ એટલે કોઈપણ ધિરાણ સુવિધા હેઠળ મંડળીની બાકી રહેલી કોઈપણ રકમ જો તે મંડળી દ્વારા નિર્ધારિત કરેલ નિયત તારીખે ધિરાણ બાકીદાર દ્વારા ચૂકવવામાં ન આવે તો તે ‘ઓવરડ્રયુ’ છે.

(૫) નુકશાન પામેલ મિલકત : - (loss assets)

નુકશાન પામેલ મિલકત એટલે એવી મિલકત કે મંડળીએ જે સંસ્થામાં રોકાણ કરેલ હોય- થાપણ તરીકે કોઈ રકમ મુકેલ હોય અને તે સંસ્થાકોઈ કારણસર આવા રોકાણ ઉપર નિયત થયેલ વ્યાજ-કિવિડંડ વગેરે નિશ્ચિત સમયે ન ચૂકવે અને આવી સમયમર્યાદા એન.પી.એ. નક્કી કરવાનાં ધોરણોમાં આવતી હોય તો આવી મિલકતોને નુકશાન પામેલ મિલકત તરીકે વર્ગીકૃત કરવાની રહેશે. અને તે માટે મિલકતના ૧૦૦ % જોગવાઈ કરવાની રહેશે.

(૬) ભાડાપટ્ટે આપેલ મિલકતોનું નુકશાન:-

મંડળીએ પોતાની માલિકીની કોઈ મિલકત ભાડે આપેલ હોય-લીઝ પર આપેલ હોય અને તે માટે નક્કી કરેલ ભાડાની રકમ- લીઝની રકમ નિયત સમયમર્યાદામાં વસૂલ ન આવે તો આવી સમયમર્યાદા, એન.પી.એ. નક્કી કરવાનાં ધોરણોમાં આવતી હોય તો આવી આવકને એન.પી.એ.માં સમાવવાની રહેશે તેમજ આવી મિલકતમાંથી ઉપજવા ધારેલ રકમનો સંભવિત આવક તરીકે ભૂતકાળમાં નફા- નુકશાન ખાતે મળવાપાત્ર રકમ તરીકે હવાલાથી રકમ જમા લેવામાં આવી હોય અને તે રકમ ખરેખર વસૂલ ન આવી હોય અને ચાલુ સમયમાં આ ખાતું એન.પી.એ.માં સમાવવામાં આવેલ હોય તો આવા ખાતાની ભૂતકાળની મળવાપાત્ર રકમને ઉલટાવવાની રહેશે.

(૭) ધિરાણ ખાતાઓમાં ભૂતકાળમાં ઉધારેલ વ્યાજ: -

મંડળીએ ધિરાણ ખાતેદારના ખાતામાં ભૂતકાળમાં મળવાપાત્ર વ્યાજ/લીગલ ફી/કે અન્ય ખર્ચ તરીકે ઉધારી નફા-નુકશાન ખાતે જમા લેવામાં આવેલ હોય તો અને આપું ખાતું

ચાલુ સમયમાં એન.પી.એ. થાય તો મળવાપાત્ર જે રકમ નફા- નુકશાન ખાતે જમા લીધેલ હોય અને ખરેખર વસૂલાત ન આવેલ હોય તો આવી મળવાપાત્ર રકમને ઉલટાવવાની રહેશે.

(૮) 'ડિફોલ્ટ': -

'ડિફોલ્ટ'નો અર્થ થાય છે ધિરાણની નિયત રકમની ચૂકવણી ન કરવી જ્યારે ધિરાણનો સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ અથવા હમો બાકી અને ચૂકવવાપાત્ર બની ગયો હોય અને ધિરાણ લેનાર દ્વારા ચૂકવવામાં ન આવે.

ભાગ-૨

૧.મિલકતોનું વર્ગીકરણ

શરાફી મંડળઓએ બિન-ઉપજાઉ મિલકતોને ત્રણ પ્રકારે વર્ગીકૃત કરવાની રહે છે જે સમયગાળા માટે મિલકતો બિન-ઉપજાઉ રહેલ હોય અને ખરેખર બાકી રકમના આધારે;

(i) સબ સ્ટાન્ડર્ડ મિલકતો

(ii) શંકાસ્પદ મિલકતો

(iii) નુકશાન પામેલ મિલકત

(i) સબ સ્ટાન્ડર્ડ મિલકતો: -

સબ સ્ટાન્ડર્ડ મિલકતો એટલે કે, ચાલુ સમયના અગાઉના ૧૨ મહિના કરતાં ઓછા અથવા તેના સમાન સમયગાળા માટે NPA રહેલ છે. આવી મિલકતોમાં સારા ધિરાણની જે સારી રીતે વ્યાખ્યા છે તેનાથી વિપરિત જે ખામીઓ હશે અને જો ખામીઓ સુધારવામાં ન આવે તો શરાફી મંડળીઓએ થોડું નુકસાન સહન કરવાનું આવશે તેવી સ્પષ્ટ સંભાવના દ્વારા આવી મિલકતો સબ સ્ટાન્ડર્ડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવાની રહેશે.

(ii) શંકાસ્પદ મિલકતો:-

૩૧માર્ચ, ૨૦૨૨થી પ્રભાવિત,જો મિલકત-ધિરાણ,૧૨ મહિના કરતાં વધુ સમયગાળા માટે સબ સ્ટાન્ડર્ડ કક્ષામાં રહી હોય તો તેને શંકાસ્પદ તરીકે વર્ગીકૃત કરવા શંકાસ્પદ ગણવાની રહેશે. આ રીતે વર્ગીકૃત કરાયેલ મિલકત -ધિરાણ અંતર્ગત તમામ ખામીઓ હોય છે જેને સબ સ્ટાન્ડર્ડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવેલ હોય.જેમાં વધારાની વિશેષતા છે કે મિલકત -ધિરાણની સંપૂર્ણ રીતે વસૂલાત માટે અત્યંત શંકાસ્પદ અને અસંભવિત હોય.

(iii) નુકશાનીવાળી મિલકતો:-

નુકશાનીવાળી મિલકતો એવી છે કે જ્યાં મંડળી અથવા ઓડિટર્સ અથવા તપાસણી દ્વારા નુકસાનની પામેલ મિલકત તરીકે ઓળખ-પ્રમાણિત કરવામાં આવી હોય પરંતુ રકમ સંપૂર્ણ રીતે માંડી વાળવામાં આવી ન હોય બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો,આવી મિલકતમાંથી કોઈપણ આવક - વસૂલાત થઈ શકે તેમ ન હોય.

૨.મિલકતોના વર્ગીકરણ માટેની માર્ગદર્શિકા

વ્યાપક રીતે કહી એ તો, ઉપરોક્ત પ્રકારે મિલકતોનું વર્ગીકરણ સારી રીતે નિશ્ચિત કરી ધિરાણની અનિયમિતતાઓના પ્રકારને ધ્યાનમાં લઈને કરવું જોઈએ.

૧. એનપીએની યોગ્ય અને સમયસર ઓળખ માટે યોગ્ય આંતરિક સિસ્ટમો: -

એનપીએની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવા માટે જરૂરી માહિતી માટે યોગ્ય સંસાધનો મૂકવા સહિત, NPAsની યોગ્ય અને સમયસર ઓળખ માટે મંડળીઓએ યોગ્ય આંતરિક સિસ્ટમો (ટેકનોલોજી સક્ષમ પ્રક્રિયાઓ સહિત) સ્થાપિત કરવી જોઈએ.

૨. ઉદાર લેનાર/ બાંધઘરી આપનારની જામીનગીરી/ નેટવર્થની ઉપલબ્ધતા: -

એનપીએ તરીકે અથવા અન્યથા એડવાન્સને ધ્યાનમાં લેવાના હેતુમાટે ઉદાર લેનાર/ જામીનદારની જામીનગીરી અથવા નેટવર્થની ઉપલબ્ધતાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવવી જોઈએ નહીં.

૩. એનપીએ તરીકે વર્ગીકૃત થયેલ ધિરાણ ખાતાઓનું અપગ્રેડેશન: -

જો એનપીએ તરીકે વર્ગીકૃત કરાયેલા ધિરાણ ખાતાના કિસ્સામાં ધિરાણ લેનાર દ્વારા વ્યાજ અને મુદ્દલની બાકી રકમ ચૂકવવામાં આવે છે, તો તે ખાતું હવે બિન કાર્યક્ષમ તરીકે રહેશે નહીં અને તેને 'સ્ટાન્ડર્ડ' ખાતા તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે.

૪. સરવૈયાની નજીકની તારીખે નિયમિત કરવામાં આવે ત્યારે : -

ધિરાણ ખાતાઓનું મિલકત બાબતે વર્ગીકરણ કરવામાં આવે ત્યારે સરવૈયાની તારીખ પહેલાં થોડી રકમ જમા કરાવવામાં આવે છે. જે ખાતુ ઉપલબ્ધ માહિતીના આધારે એનપીએ તરીકે દર્શાવવામાં આવતું હોય છે. આવા ખાતાને એનપીએ તરીકે જ ગણવું જોઈએ. અન્યથા સાચા કેસોમાં, મંડળીઓએ વૈધાનિક ઓફિટર્સ/તપાસણી અધિકારીઓને તેમની કામગીરીની સ્થિતિ અંગે શંકા દૂર કરવા માટે ખાતાના નિયમિતકરણની રીત વિશે સંતોષકારક પુરાવા આપવાનારહેશે.

૫. એવાં ખાતાઓ જ્યાં ધિરાણ લેનારાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી છેતરપિંડીઓના કારણે જામીનગીરી હેઠળની મિલકતના મૂલ્યમાં ઘટાડો થયો હોય: -

એવાં ખાતાઓના સંદર્ભમાં જ્યાં જામીનગીરીના મૂલ્યમાં ઘોવાણ અથવા સુરક્ષાની ઉપલબ્ધતા અને અન્ય પરિબલો જેમ કે ઉદાર લેનારાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલ છેતરપિંડીઓના કારણે મિલકતની પુનઃપ્રાપ્તિ માટે સંભવિત જોખમો હોય તો તે સમજદારી ભર્યું નથી કે આવા ખાતાઓને જાળવવા જોઈએ. મિલકત વર્ગીકરણના વિવિધ તબક્કાઓ દ્વારા. આવી ગંભીર ધિરાણ ક્ષતિના કિસ્સામાં, આવી મિલકતને તરત જ શંકાસ્પદ અથવા નુકસાનની મિલકત તરીકે યોગ્ય તરીકે વર્ગીકૃત કરવી જોઈએ;

a) જ્યારે જામીનગીરીનું વસૂલ કરી શકાય તેવું મૂલ્ય ૫૦ ટકા કરતા ઓછું હોય ત્યારે સુરક્ષાના મૂલ્યમાં ઘોવાણને નોંધપાત્ર ગણી શકાય. મંડળી દ્વારા મૂલ્યાંકન કરાયેલ અથવા છેલ્લી તપાસ સમયે આવા N.P.A .ને તરત જ શંકાસ્પદ તરીકે હેઠળ વર્ગીકૃત કરી શકાય છે.

b) જો મંડળી માન્ય મૂલ્યાંકન કર્તાઓ દ્વારા મૂલ્યાંકન કરાયેલ જામીનગીરીનું વસૂલ કરી શકાય તેવું મૂલ્ય ઉદાર ખાતાઓમાં બાકીના ૧૦ ટકા કરતાં ઓછું હોય, તો જામીનગીરીના અસ્તિત્વની અવગણના કરવી જોઈએ અને મિલકતને તરત જ નુકસાનની મિલકત તરીકે વર્ગીકૃત કરવી જોઈએ.

૬. ટર્મ ડિપોઝિટ, NSC, KVP/IVP, વગેરે સામે ધિરાણ: -

ટર્મ ડિપોઝિટ ધિરાણો વટાવવા માટે લાયક NSC, IVPs, KVPs અને જીવન પોલિસીઓને N.P.A. તરીકે ગણવાની જરૂર નથી, જો ખાતાઓમાં પૂરતું માર્જિન હોવું જરૂરી છે. જો કે, સોનાના આભૂષણો, સરકારી જામીનગીરીઓ અને અન્ય તમામ જામીનગીરીઓ સામેનાં ધિરાણ આ મુકિત હેઠળ આવરી લેવામાં આવતાં નથી.

૭. હાઉસિંગ લોન અથવા સ્ટાફના સભ્યોને અપાયેલી લોન: -

સમાન ધિરાણના કિસ્સામાં જ્યાં મુદ્દલની વસૂલાત પછી વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર છે, વ્યાજને પ્રથમ ત્રિમાસિક ગાળાથી મુદતવીતી ગણવાની જરૂર નથી. જ્યારે સંબંધિત નિયત તારીખો પર મુદ્દલના હમાની ચુકવણી અથવા વ્યાજની ચુકવણીમાં ડિફોલ્ટ હોય ત્યારે જ આવી લોન/ધિરાણને N.P.A. તરીકે વર્ગીકૃત કરવી જોઈએ.

ભાગ-૩
જોગવાઈનાં ધોરણો

શરાફી મંડળીનાં ધિરાણ ખાતાઓ ઉપરાંત મિલકતો/ કરેલ રોકાણો પણ જે સમય મર્યાદા માટે રોકાણ કરેલ હોય તે પાકતી તારીખે વ્યાજ સહિત પરત મળી ન શકે તેવાં રોકાણો / મિલકતોને બિન-ઉપજાઉ ગણી ભવિષ્યમાં થનાર નુકશાનની સંભાવના સામે આગોતરું આયોજન કરવું જોઈએ. ધિરાણ ખાતાને બિન-ઉપજાઉ (N.P.A.) ગણવા માટે સમયમર્યાદા નક્કી કરવી જરૂરી છે. પરંતુ N.P.A.નાં ધોરણો અનુસારની જોગવાઈઓને એક સાથે અને એકા- એક અમલમાં મુકતાં શરાફી સહકારી મંડળીઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવતી વર્તમાન આર્થિક સ્થિતિ તથા મિલકતોના વર્ગીકરણમાં મુશ્કેલી તથા ગેર સમજૂતી ઉભી થવા સંભવ રહે છે .

ધિરાણો અને મિલકતો , રોકાણો અથવા અન્ય મિલકતોના મૂલ્યમાં કોઈપણ ઘટાડા માટે પર્યાપ્ત જોગવાઈઓ કરવાની પ્રાથમિક જવાબદારી મંડળી અને વૈદ્યાનિક ઓડિટર્સની છે. સરકારશ્રી દ્વારા નિયુક્ત તપાસણી અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલ આકારણીની વિગતો મંડળી અને વૈદ્યાનિક ઓડિટર્સને નિર્ણય લેવામાં મદદ કરવા માટે આપવાનાં રહેશે.

જેથી આ ધોરણોનો અમલ તબક્કાવાર કરવામાં આવે તો મિલકતોનું ઉત્પાદક અને બિન ઉત્પાદક મિલકતોમાં વર્ગીકરણ સારી રીતે અને યોગ્ય રીતે અમલી બની શકશે . તે બાબત પણ ધ્યાનમાં રાખી ધોરણોનો અમલ કરવા નીચે પ્રમાણે તબક્કાવાર સમય મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવે છે .

- : તા.૩૧/૩/૨૦૨૨થી N.P.A.ખાતા માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદા:-

અ.નં.	માર્ચ અંતિત	N.P.A.ગણતરી માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદા
૧	૨૦૨૨	૪ ત્રિમાસ (બાર માસ) પાકતી તારીખ થી બાર માસ
૨	૨૦૨૩	૪ ત્રિમાસ (બાર માસ) પાકતી તારીખ થી બાર માસ
૩	૨૦૨૪	૩ ત્રિમાસ (બાર માસ) પાકતી તારીખ થી બાર માસ
૪	૨૦૨૫	૨ ત્રિમાસ (બાર માસ) પાકતી તારીખ થી બાર માસ

હાલના સમયમાં શરાફી સહકારી મંડળીઓ દ્વારા અપનાવવામાં આવતી પદ્ધતિ મુજબ ધિરાણની કે હમાની વસૂલાત માટે નક્કી કરાયેલ ચોક્કસ તારીખે જો ધિરાણની રકમ / હમો / વ્યાજ વસુલ ન આવે તો તેવી ચોક્કસ મુદ્દતે વસુલ આવવા પાત્ર અને વસુલ નહીં આવેલ રકમને મુદતવીતી (ઓવરડ્યુ) ગણવામાં આવે છે . જેને નક્કી તારીખ અને વસૂલાત પાત્ર રકમ સાથે સંબંધ છે. જ્યારે બિન-ઉપજાઉ મિલકતો (N.P.A.)ખાતાને માત્ર સમયમર્યાદા સાથે સંબંધ છે . અને જે તે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદામાં નક્કી કરેલ મુદ્દત રકમ અને વ્યાજ વસુલ ન આવેતો સમગ્ર ખાતુ બિન ઉત્પાદક એટલે કે (N.P.A.)ગણવાનું રહે છે .

૧. મિલકતોનું વર્ગીકરણ : (Assets Classification)

ભારતીય રિઝર્વબેંક તરફથી ૧૯૯૩થી નાગરિક સહકારી બેન્કો માટે (N.P.A.)ના ધોરણો લાગુ કરેલ છે. અને તે મુજબ નાગરિક સહકારી બેંકોએ મિલકતોનું વર્ગીકરણ કરવાનું રહે છે ભારતીય રિઝર્વ બેંક દ્વારા વખતોવખત આ ધોરણોમાં ફેરફાર કરવામાં આવતા રહે છે. જે અનુસાર ઉક્ત વંચાણે લીધેલ આમુખ-૧થી રાજ્યની શરાફી સહકારીમંડળીઓ માટે મિલકતોનું વર્ગીકરણ કરવા માટે સુચનાઓ પરિપત્રિત કરવામાં આવેલ. તાજેતરમાં ભારતીય રિઝર્વ બેંક દ્વારાઆમુખ-૨માં વંચાણે લીધેલ તા.૧/૧૦/૨૦૨૧ના માસ્ટર સરક્યુલરથી મિલકતોનું વર્ગીકરણ અને ધિરાણો બાબતે કરવાની થતી જોગવાઈ બાબતે સ્પષ્ટીકરણ કરેલ છે. તે અનુસાર શરાફી મંડળીઓમાં કોઈપણ

ધિરાણની મુદતપીતી બાકી રકમ એટલે ધિરાણ/ હમો /વ્યાજ જે વસૂલ કરવા પાત્ર તારીખ થી ઉપર તા.૩૧/૩/૨૦૨૨ થી (N.P.A.)ગણવા માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદા ઉપરનાં બાકી હોય તો આવાં ખાતા (N.P.A.)બિન-ઉપજાઉગણવાનાં રહેશે . મંડળીએ આવાં બિન-ઉપજાઉ(N.P.A.)થયેલ ખાતા પર વ્યાજ ગણી ખાતામાં અસર આપવાની રહેશે નહીં પરંતુ (N.P.A.)તારીખ પછી આવા ખાતા પર વ્યાજ ગણી જે તે ખાતામાં **Parking interest**તરીકે- (અલગ રીતે હિસાબી અસરો આપ્યા સિવાય) રાખવાની રહેશે. ખાતાને બિન-ઉપજાઉ(N.P.A.)તરીકે વર્ગીકૃત કરતી વખતે ધિરાણખાતાના ખાતેદાર ,જામીન કે જામીનગીરીને ધ્યાને ન લેતાં તે માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદાને ધ્યાનમાં લઈ વર્ગીકરણ કરવાનું રહે છે.જેથી આ બાબતોને ધ્યાનમાં રાખી મિલકતોનું નીચે મુજબ વર્ગીકરણ કરવાનું રહે છે .

૧. નિયમિત કર્જ ખાતુ (Standard Assets) :

જે ખાતાઓમાં ધિરાણ/ હમો /વ્યાજ નિયમિત રીતે વસૂલ આવતા હોય એટલે કે તા.૩૧/૭/૨૦૨૨ થી ખાતાં (N.P.A.)ગણવા જે સમય મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવેલ છે તે સમય મર્યાદામાં જમા આવતાં હોય કે તે સમયમર્યાદાથી ઓછા સમયનું બાકી હોય અને સિક્યુરિટી તેમજ જામીનોની પુરતી સદ્ધરતા હોય ત્યારે તે ખાતું / નિયમિત ખાતું એટલે કે (Standard Assets) તરીકે ગણવાનું રહેશે.

૨ . અનિયમિત કર્જ ખાતુ (Sub Standard Assets) : -

જે ધિરાણ ખાતાઓમાં ધિરાણ /હમો/ વ્યાજની રકમ ઉપર ખાતુ (N.P.A.)તરીકે વર્ગીકૃત કરવા માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદામાં વસૂલ થયેલ ન હોય તે ધિરાણ ખાતુ (N.P.A.)તરીકે વર્ગીકૃત થાય છે. અને આવુ ખાતું (N.P.A.)તરીકે વર્ગીકૃત થયા બાદ ૨૪ માસ થી વધુ નહી તેટલા સમય માટે N.P.A.તરીકે રહેલ હોય તે ખાતુ અનિયમિત ખાતુ (Sub Standard Assets) ગણવું .

૩ . શકમંદ કર્જ ખાતુ(Doubtful Asset)

જે ધિરાણ ખાતુ ૨૪ માસ થી વધારે સમય માટે Sub Standardતરીકે રહેલ હોય તે ખાતાને શકમંદ કર્જ ખાતુ એટલે કે (Doubtful Asset)તરીકે ગણવું . કર્જ ખાતુ શકમંદ થયા બાદ તેની વસૂલાત શકમંદ બની જાય છે.અને ખાતુ શકમંદ થયા બાદ તેની વસૂલાતની શક્યતા માં ઉત્તરોત્તર ઘટાડો થાય છે.અને શકમંદ બને છે અને ખાતુ છેવટે ડૂબત લેણું બને છે. જેથી ખાતુ શકમંદ (Doubtful Asset) બન્યા પછી ઘટતી જતી વસૂલાતની શક્યતાઓને ધ્યાનમાં લઈ તેવા ખાતાને ત્રણ ભાગમાં વહેંચવું જોઈએ.

A શકમંદ — ૧ (Doubtful - 1)ખાતુ શકમંદ થયાથી એટલે કે એક વર્ષ સુધી

B શકમંદ — ૨ (Doubtful - 2)એકથી ત્રણ વર્ષ સુધી

C શકમંદ — ૩ (Doubtful – 3)ત્રણ વર્ષથી ઉપર

જે ધિરાણ ખાતાની વસૂલાત આવવી અશક્ય હોય અને ઓડિટર,તેના મતે જેને ડૂબત લેણાં ગણે તે ઉપરાંત ,

A જે ધિરાણ સામે કોઈ તારણ ન હોય અને શકમંદ લેણાં તરીકે વર્ગીકૃત થયેલ હોય,

B જે ધિરાણ ખાતાની બાકી તેના વર્ગીકરણ વખતે તારણની કિંમત કરતાં વધારે હોય,

C જે ધિરાણ ખાતુ શકમંદ થયા બાદ ત્રણ વર્ષથીવધુ શકમંદ રહેલ હોય .

આમ,જે લેણાં વસૂલની શક્યતા ન હોય તેવી લેણાંનું ડૂબત કર્જ ખાતુ (LOSS ASSET)ની જેમ વર્ગીકૃત કરવું .

(૪) લેણાંના વર્ગીકરણ આધારે તેવા લેણાં સામે કરવાની જોગવાઈ .

અ.નં	વર્ગીકરણ	NPAની સમય મર્યાદા	કરવાની જોગવાઈ	
૧	નિયમિત કર્જ ખાતું (Standard Asset)	-	તારણવાળું	તારણ વગરનું ધિરાણ

૨	અનિયમિત કર્જ ખાતું (Sub Standard Asset)	તા.૩૧/૩/૨૦૨૨ થી ખાતું NPA ગણવા માટે નક્કી કરેલ સમય મર્યાદા ને લક્ષમાં લઈ ગણતરી કરવી.	૫%	૫%
૩	શકમંદ કર્જ (Doubtful Asset) શકમંદ -૧	એક વર્ષ સુધી	૧૦%	૨૫%
	શકમંદ -૨	એક વર્ષથી ૩ વર્ષ સુધી	૧૫%	૪૦%
	શકમંદ -૩	૩ વર્ષ થી વધારે	૨૦%	૧૦૦%
૪	ડૂબત કર્જ ખાતું (Loss Asset)	લોસ એસેટની વ્યાખ્યામાં આવતું તથા ઓડિટરે જે તે ડૂબત કર્જ ખાતુ ગણેલું હોય	૧૦૦%	૧૦૦%

૫ . કરજદારનાં અન્ય ધિરાણ ખાતા બાબત:-

કરજ ખાતાનું વર્ગીકરણ કરતી વખતે જો કોઈ એક વ્યક્તિ / પેઢી એટલે કે કોઈ એક લોની એ જે તે મંડળી કે તેની શાખાઓમાંથી એક કરતાં વધુ ખાતામાં / અલગ-અલગ પ્રકારના હેતુઓ માટે ધિરાણ મેળવેલ હોય અને તેવાં ધિરાણોનાં ખાતા પૈકી કોઈપણ એક ખાતું NPA તરીકે વર્ગીકૃત થાય તો તેવા લોનીનાં જે તે મંડળી / શાખાઓમાંના બધાં જ કરજ ખાતા NPA ગણવાનાં રહેશે . તથા તેના અનિયમિત કર્જ ખાતું, શકમંદ કર્જ ખાતું તથા ડૂબત કર્જ ખાતાની ગણતરી માટેની સમય મર્યાદા મુજબ વર્ગીકરણ કરી તે સામે કરવા પાત્ર જોગવાઈ કરવાની રહેશે .

૬ . NPA અંગેની સૂચનાઓ:-

(૧) વ્યાજ ગણતરી અને વ્યાજની આવક :-

સર્વ સામાન્ય ધોરણો અને આંતર રાષ્ટ્રીય સ્તરે પણ વાસ્તવિક ઉપજ / આવક કે જે મળેલ હોય તે ને જ ઉપજ / આવક તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે. જે મિલકતોમાંથી વાસ્તવિક આવક થતી નથી તેને આવક તરીકે નહીં દર્શાવતાં લેણી થયેલ આવક એટલે કે લેણાં તરીકે દર્શાવવી જોઈએ. નિશ્ચિત અને વાસ્તવિક આવકોના ધોરણોનો મૂળ ઉદ્દેશ પ્રત્યક્ષ વસૂલાત સાથે સંકળાયેલ છે . જેથી જે વ્યાજ પ્રત્યક્ષ રીતે વસૂલ આવેલ નથી તેને વ્યાજ આવક તરીકે ગણી શકાય નહીં . ખરેખર વસૂલ આવેલ વ્યાજને વ્યાજ આવક અને નહીં વસૂલ આવેલ વ્યાજને લેણાં થતા વ્યાજ લેણાં તરીકે ગણવાનાં રહે છે.

(૨) ખરેખર વસૂલ આવેલ વ્યાજ સિવાયનું વ્યાજ પણ બે રીતે ગણવામાં આવે છે . જેમાં ખાતુ NPA થાય તે પહેલાનું વ્યાજ અને ખાતુ NPA તરીકે વર્ગીકૃત થાય તે પછીનું વ્યાજ એટલે કે

(એ) ખાતુ NPA થતા પહેલાં (ખાતુ NPA થવા માટેની સમય મર્યાદાને આધીન) આવાં ખાતા પર ગણેલ અને જે તે ખાતામાં ચડાવેલ વ્યાજ:-

આવું વ્યાજ ગણવામાં અને ખાતામાં ચડાવવામાં આવે છે. પરંતુ તેની વાસ્તવિક વસૂલાત આવેલ હોતી નથી . જેથી આવું વ્યાજ આવક તરીકે ગણી નફામાં ગણતરી કરી શકાય નહીં . પરંતુ આવા વ્યાજ ને વ્યાજ લેણાં (Overdue interest Reserve) તરીકે સરવૈયામા લેણાં દર્શાવવા જોઈએ અને તે સામે અનામત ભંડોળ તરીકે જોગવાઈ કરવી જોઈએ. એટલે કે આવા વ્યાજની રકમ નફા નુકશાન ખાતુ ઉધારી મળવા પાત્ર વ્યાજ તરીકે લેણી

દર્શાવવી જોઈએ . તથા તે સામે મળવા પાત્ર મુદતવીતી વ્યાજ અનામત (**Overdue interest Reserve**)તરીકે જોગવાઈકરવી જોઈએ .

(બી) ખાતું **NPA** તરીકે વર્ગીકૃત થયા પછીનું વ્યાજ ખાતું **NPA**વર્ગીકૃત થયા પછી આવા ખાતા પર વ્યાજ ગણવાનું રહેતું નથી એટલે કે વ્યાજ ગણી જે તે **NPA** થયેલ ખાતામાં ચડાવવાનું નથી. પરંતુ આવા ખાતા પર વ્યાજ ગણી ખાતાની બાજુમાં પડતર એટલે કે **Parking interest** તરીકે રાખવું .

આવા વ્યાજ માટે બે પ્રકારે પદ્ધતિ અપનાવી શકાય છે .

૧ : પાર્કિંગ ઇન્ટરેસ્ટ તરીકે પડતર રાખેલ વ્યાજ જયારે બાકીદાર તેના ખાતામાં વસૂલાત આપવા આવે ત્યારે પ્રથમ રકમને (વસૂલાત આવતી રકમ અને (**Parking interest**)ની સરખામણીમાં વ્યાજ આપક તરીકે જમા લેવી .

૨ : આવી રકમ કરજદાર ખાતે ઉધારી મુદતવીતી વ્યાજ લેણાં ખાતે જમા લેવી અને ત્યાર બાદ મુદતવીતી વ્યાજ લેણાં ખાતે ઉધારી વ્યાજ આપક તરીકે જમા લેવી .

૩ : વર્ષ દરમિયાન ધિરાણ ખાતુ **NPA** થયેલ હોય અથવા અગાઉથી **NPA** તરીકે વર્ગીકૃત થયેલ હોય તેવું ધિરાણખાતુ જો જે તે વર્ષની ૩૧ મી માર્ચની સ્થિતિ દર્શાવવામાં આવે અને સરવૈયું તૈયાર કરવામાં આવે તે પહેલાં જો આવું **NPA** ખાતુ છેવટની સ્થિતિ સુધીનું કરજદાર તરફથી નિયમિત કરવામાં આવે તો તેવા ખાતાને દર વર્ષે ૩૧ મી માર્ચે **NPA** ગણવાની જરૂર રહેશે નહીં .

૪: **એકત્રીત કરજ : -(Consortium Finance)**

જો કોઈ એક જ કરજદારને કોઈ પ્રોજેક્ટ માટે એક કરતાં વધારે મંડળીઓએ ભેગા થઈ ધિરાણ કરેલ હોય ત્યારે કરજદારનો વ્યવહાર જુદી - જુદી મંડળી માટે જુદો - જુદો હોઈ શકે છે . તેવા સંજોગોમાં દરેક મંડળીએ પોતાની મંડળી તરફથી કરવામાં આવેલ ધિરાણના ખાતાનું વર્ગીકરણ કરવાનું રહે છે . અને જો ખાતુ અનિયમિત બને તો જે તે મંડળીએ પોતાના ધિરાણ પુરતું **NPA** નાં ધોરણો વર્ગીકરણ અને જોગવાઈ કરવાની રહે છે .

૫ . જે ધિરાણો સલામત ધિરાણ તરીકે એટલે કે ફિક્સ ડિપોઝીટ, ગોલ્ડ, એન.એસ.સી., ઈન્દીરા વિકાસ પત્રો કે કિસાન વિકાસ પત્રો જેવાં બચત પત્રો સામે માર્જીન રાખી ધિરાણ કરવામાં આવેલ હોય ત્યારે પાકતી તારીખે આવી જામીનગીરીનું જે મૂલ્ય થતું હોય તે મૂલ્ય સુધી રકમ લેણી થાય ત્યાં સુધી આવા ખાતાને **NPA** ગણવાનાં રહેશે નહીં. અને જે તે સમયે આવી જામીનગીરીમાંથી વ્યાજ સહીતનું લેણું વસૂલ કરી લેવાનું રહેશે . પરંતુ જો લેણી રકમ આવી જામીનગીરીની વાસ્તવિક / પાકતી તારીખેની કિંમત કરતાં વધુ હોય તેવા કિસ્સામાં વધારાની રકમનું વર્ગીકરણ કરી બિન સલામત/તારણ વગરના લેણાં તરીકે ગણી જોગવાઈ કરવાની રહેશે . અથવા ઓડિટરના મંતવ્ય મુજબ ડૂબત લેણાં ગણવામાં આવે તો તે મુજબ જોગવાઈ કરવાની રહેશે .

આવી જામીનગીરીઓ સામેના ધિરાણ, જે માર્જીન રાખી કરેલ છે. તેમાં માર્જીનની રકમ અને પાકતી તારીખે તેની થતી કિંમત સુધીની મર્યાદા સુધી વ્યાજ ચડાવવામાં આવે તેવા વ્યાજ

જેટલી રકમ મંડળી તેવા જામીનગીરીઓ વટાવી વસૂલાત મેળવવા માટે સંપૂર્ણ સલામત હોઈ તેવા વ્યાજને આવક /નફા તરીકે ગણવામાં વાંધાજનક નથી . પરંતુ તે પછીના વ્યાજની રકમ કે જે આવી જામીનગીરીઓ વટાવ્યા પછી વસુલ નહિ આવેલ મુદ્દલ/વ્યાજને આવક તરીકે નહીં દર્શાવતાં અન્ય NPA ખાતાની જેમ લેણાં વ્યાજ તરીકે દર્શાવવાની રહે છે .

(૭) ઘિરાણ ખાતાં સિવાયનાં લેણાં/મિલકતોનો NPAમાં સમાવેશ કરવા બાબત :

- (૧) મંડળીની પ્રવૃત્તિને આધિન જો કોઈ ખાતેદારના બચત કે ચાલુ ખાતા ચલાવવામાં આવતા હોય તો આવાં ખાતામાં તેની જમા સિલક કરતાં વધારાનો ઉપાડને NPAનાં ઘોરણો લાગુ પડશે અને તેને ડૂબત લેણું ગણી ૧૦૦ % મુજબ જોગવાઈ કરવાની રહેશે
- (૨) મંડળીની કોઈ રકમ, દગા/ઉચાપતમાં સંડોવાયેલ હોય તો આવી રકમને ડૂબત લેણા તરીકે વર્ગીકૃત કરી તે સામે ૧૦૦ % જોગવાઈ કરવાની રહે છે .
- (૩) મંડળીએ અન્ય સંસ્થાઓમાં કરેલ રોકાણો કે તેનું વ્યાજ અને મુદલ નકડી કરેલ શરતો (કરાર- ઘિરાણના દસ્તાવેજો અનુસાર) મુજબની સમય મર્યાદામાં વસુલ આવતું ન હોય તો આવાં રોકાણો **Bad investment** બને છે. અને બિન - ઉપજાઉ બને છે . જેથી આવા રોકાણો પણ બિન ઉપજાઉ ઘિરાણ ખાતાની જેમ જ NPAબને છે . આવાં રોકાણોને પણ NPAનાં ઘોરણો લાગુ પડે છે . અને ભવિષ્યમાં થનાર નુકશાનની સંભાવના સામે આગોતરી જોગવાઈ કરવાની રહે છે .મંડળીઓના રોકાણો પૈકી આવા બિન - ઉપજાઉ થયેલ રોકાણો સામે જોગવાઈ બાબતમાં જો એક સાથે/એક જ વર્ષે જોગવાઈ કરવાની થાય તો મંડળીઓના આર્થિક પાસા પર અસર થવા સંભવ રહે છે . જેથી મંડળીઓએ આવા રોકાણો સામે નીચે પ્રમાણે તબક્કાવાર જોગવાઈ ઉભી કરવાની રહે છે .

તા.૩૧/૩/૨૦૨૨ અંતે	- ખરાબ રોકાણોના	- ૨૦ % એકંદરે
તા.૩૧/૩/૨૦૨૩ અંતે	- ખરાબ રોકાણોના	- ૪૦ % એકંદરે
તા.૩૧/૩/૨૦૨૪ અંતે	- ખરાબ રોકાણોના	- ૬૦ % એકંદરે
તા.૩૧/૩/૨૦૨૫ અંતે	- ખરાબ રોકાણોના	- ૮૦ % એકંદરે
તા.૩૧/૩/૨૦૨૬ અંતે	- ખરાબ રોકાણોના	- ૧૦૦ % એકંદરે

પરંતુ ઉક્ત સમયમર્યાદા બાદ બનતા ખરાબ રોકાણો (**Bad investments**)માટે જે તે વર્ષે પુરેપુરી જોગવાઈ કરવાની રહેશે .

- (૮) વર્ષ અંતે મંડળીની મિલકતો, ઘિરાણો, NPA નું વર્ગીકરણ ,વર્ગીકરણ આધારે કરવાપાત્ર જોગવાઈ વર્ષ દરમ્યાન કરેલ જોગવાઈ,કુલ કરેલ જોગવાઈ,જોગવાઈ વધારે છે કે ઓછી છે તે દર્શાવતું પત્રક કે જે મંડળીના ઓડિટરે પ્રમાણિત કરેલ હોય તેની વિગત વાર્ષિક અહેવાલમાં નિયત નમૂનામાં ફરજિયાતપણે પ્રસિદ્ધિ માટે સામેલ રાખવાની રહેશે અને ઓડિટમાં પણ સદર નમૂનાના પત્રકમાં માહિતી રજૂ કરવાની રહેશે.(પત્રકનો નમૂનો સામેલ છે.)
- (૯) મંડળીના કુલ રોકાણો,રોકાણો પૈકી ખરાબ રોકાણો તે સામે તબક્કાવાર કરવાપાત્ર જોગવાઈ, કરેલ જોગવાઈ ,જોગવાઈ વધુ છે કે તેમાં તૂટ છે તો તેની વિગતો દર્શાવતું પત્રક મંડળીએ તેના વાર્ષિક અહેવાલ સાથે ફરજિયાત સામેલ રાખવાનું રહેશે .
- (૧૦) જે ઘિરાણ ખાતાઓ મિલકતોના વર્ગીકરણનો પરિપત્ર અમલમાં આવે તે અગાઉનાં ઘિરાણો હોય અને મુદતવિતી થયેલ હોય તેવાં ખાતા.

જે ખાતાં પરિપત્ર અમલમાં આવ્યા તારીખથી ૨૪ માસ અગાઉના મુદતવિતી બાકીદારો હોય તે ખાતાંને અનિયમિત (સબ સ્ટાન્ડર્ડ) ગણી તેની તે વર્ગીકરણ માટેની તારીખ પરીપત્ર અમલમાં આવ્યાની તારીખને ગણવાની રહેશે . અને તે પછીના વર્ગીકરણ

માટે પરિપત્રના ધોરણો લાગુ પડશે. અને તે મુજબ જોગવાઈ કરવાની રહેશે. જે ખાતાં પરિપત્ર અમલમાં આવ્યાની તારીખ રજ માસથી વધુ સમયનાં મુદતવિતી બાકી હોય તે ખાતાંનો શકમંદ (Doubt Full) ગણી તેનાં તે વર્ગીકરણ માટેની તારીખ, આ પરિપત્ર અમલમાં આવ્યાની તારીખને ગણવાની રહે છે. પ્રથમ આવા ખાતાં શકમંદ -૧ માં વર્ગીકરણ કરી તે પછીના વર્ગીકરણ માટે પરિપત્રનાં ધોરણો લાગુ પડે છે . અને તે મુજબ જોગવાઈ કરવાની રહેશે .

(૧૧) વર્ષાંતે મંડળીના ધિરાણ તે પેકી ગ્રોસ NPA , NPA સામેની જોગવાઈ કર્યા બાદ ચોખ્ખું NPA (Net NPA) નો ૨૦ % થી વધારે હશે તો આવી મંડળીને ઓડિટ વર્ગ ' અ ' આપી શકાશે નહીં . અને આણું Net NPA ૫૦% થી વધારે હશે તો તેવી મંડળીને ' નબળી ' મંડળી તરીકે જાહેર કરવાની રહેશે .

(૧૨) બિન ઉત્પાદક મિલકતોનો (NPA) અહેવાલ જાહેર કરવા બાબત :-

- (અ) દરેક શરાફી મંડળીએ વર્ષના અંતે ઓડિટ પૂર્ણ થયેથી NPA માટેનો અહેવાલ જાહેર કરવો ફરજિયાત છે. જે તેના વાર્ષિક હિસાબો સાથે NPA અંગેનો અહેવાલ આ સાથે આપેલ નમુનામાં પ્રસિદ્ધ કરવાનો રહેશે.
- (બ) NPA ખાતાની આંકડાકીય માહિતી જાહેર કરતી વખતે કુલ NPA (ગ્રોસ) ચોખ્ખો NPA (Net NPA) કાઢતા સમયે નીચે મુજબનો વિગતો ધ્યાને લેવી.

ક્રમ	હિસાબોની વિગત	
૧.	કુલ ધિરાણ (Loan and Advances)	સરવૈયા મુજબની રકમ
૨.	કુલ બિન ઉપજાઉ કર્જ (Gross NPA)	ઓડિટરે પ્રમાણિત કરેલ રકમ
૩.	બિન ઉપજાઉ કર્જની કુલ કરજ સાથે ટકાવારી	(ક્રમ-૨માં જણાવેલ રકમ ÷ ક્રમ-૧માં જણાવેલ રકમ × ૧૦૦)
૪.	કપાત (Deduction)	મુદતવિતી લેણાં વ્યાજ સામેની અનામત જો વસૂલ કરવાપાત્ર વ્યાજ કરતાં વધારે હોય તો તેટલા પ્રમાણમાં NPA ખાતામાં અનામત ખાતે જમા આવેલ રકમ કુલ કપાત
૫.	શકમંદ લેણાની જોગવાઈ (NPA Provision)	આ માટે જે જોગવાઈ કરેલ હોય તે રકમ
૬.	ચોખ્ખુ કર્જ (Net Advance)	ક્રમ-૧માં જણાવેલ રકમ બાદ ક્રમ-૪માં જણાવેલ રકમ બાદ ક્રમ-૫માં જણાવેલ રકમ
૭.	ચોખ્ખુ બિન ઉપજાઉ કર્જ (Net NPA)	ક્રમ-૨માં જણાવેલ રકમ બાદ ક્રમ-૪માં જણાવેલ રકમ બાદ ક્રમ-૫માં જણાવેલ રકમ
૮.	ચોખ્ખા બિન ઉપજાઉ કર્જની ચોખ્ખા કર્જ સાથેની ટકાવારી	ક્રમ-૭માં જણાવેલ રકમ ÷ ક્રમ-૬માં જણાવેલ રકમ × ૧૦૦

ઉપરની ટકાવારીમાં ગ્રોસ એન.પી.એ. (Gross NPA)ની ટકાવારી ૩૦% થી વધુ અને નેટ એન.પી.એ. ની ટકાવારી ૨૦% થી વધુ હોવી જોઈએ નહિં.

(ક) દરેક શરાફી મંડળીઓએ NPA રજીસ્ટર નિયત નમુનામાં નિયમિત નિભાવવું, જેમાં દર વર્ષે NPA થતાં ધિરાણ ખાતાની નિયમિત નોંધ કરવી તથા NPA નું વર્ગીકરણ બદલાતાં તેની નોંધ કરવી . આ ઉપરાંત આ રજીસ્ટર માં જે તે ધિરાણ ખાતા સામે

તેના વર્ગીકરણ મુજબ કરવાપાત્ર અને કરેલ જોગવાઈની તથા વસૂલાત માટે કરેલ કાર્યવાહીની નોંધ પણ અવશ્ય કરવી .

(૬) દરેક શરાફી મંડળીઓએદર વર્ષે ૩૧ મી માર્ચના અંતે **NPA**નું વર્ગીકરણ કરી અને તેની જોગવાઈઓની માહિતી ઓડિટરશ્રી પાસે તપાસડાવી, પ્રમાણિત કરાવી તેઓના પ્રમાણપત્ર સાથે ૩૦ મી જુન સુધી સંબંધિત જીક્ષા રજીસ્ટ્રારશ્રીને મોકલી આપવાની રહેશે .

(૭) આ સાથે આપેલ નમુના મુજબ **NPA**ની માહિતી એકત્રીત કરવી **NPA**ની તારીખ સ્પષ્ટ રીતે લખવી. લગભગ દરેક ખાતાની **NPA**થવાની તારીખ અલગ અલગ હોઈ શકે . **NPA**ની માહિતી કરજ પ્રકાર પ્રમાણે ન કરતાં કરજદાર પ્રમાણે કરવી . એક વખતે કરજ ખાતું **NPA** થયા પછી તેની સંપૂર્ણ મુદતવિતી વસુલ આવ્યા સિવાય તે ખાતાની **NPA**તારીખ બદલવી નહીં **NPA** ની માહિતી તૈયાર કરતી વખતે તારણની સંપૂર્ણ વિગત સાથે માહિતી આપવી. સહ-તારણ હોય તો તેમની પણ વિગતો આપવી તેમજ તારણના મુલ્યાંકનનો રીપોર્ટ પણ આપવો .

(૬) **NPAની તારીખ કાઢવા માટે ઉદાહરણ : -**

કરજદારનું નામ	:	અ
કરજની રકમ	:	રૂ. ૫૦,૦૦૦
કરજ આપ્યા તારીખ	:	તા.૧.૪.૨૦૨૧
કરજના પ્રથમ હમાની તારીખ	:	તા.૧.૫.૨૦૨૧
માસિક હમાની રકમ	:	રૂ . ૧૨૦૦/-
વસુલ આવેલ રકમ	:	રૂ . ૫૦૦૦/-
કુલ વસુલ આવેલ હમા	:	રૂ . ૫૦૦૦/- (૪ હમા) ÷ ૧૨૦૦
મુદતવિતી તારીખ	:	૧.૮.૨૦૨૧(પહેલા હમાની તારીખ + ૪ હમા)
NPA ની તારીખ	:	૧.૮.૨૦૨૨(મુદતવિતી તારીખ + ૧૨ હમા)

એન.પી.એ.નું વર્ગીકરણ મુદતવિતી રકમ કાઢતી વખતે કરજદારના બીજા ખાતાઓ માંથી જમા આવેલ રકમો જમા કરેલ પરંતુ પાછા ફરેલ ચેકોની રકમો બાદ કરવી.

મુદતવિતી ધિરાણ બાબતે કરજનો હમો બાકી ન હોય પરંતુ ઉપર જણાવેલ નમુના મુજબ વ્યાજ મુદતવિતી હોય તો એન.પી.એ.ના નિયમ મુજબ વર્ગીકરણ કરવાનું રહેશે. કોઈ અનિયમિત કરજ ખાતામાં (સબ સ્ટાન્ડર્ડ) વસૂલાત માટે દાવો કરેલ હોય તો આવું ખાતું (Doubt full) ગણવું / સમજવું .

(૧૩) **એનપીએ મેનેજમેન્ટ - અસરકારક મિકેનિઝમ અને ચોકકસ માહિતીની આવશ્યકતા:-**

શરાફી મંડળીઓની મિલકતની ગુણવત્તા અને તેમના નાણાકીય સ્વાસ્થ્યના સૌથી મહત્વપૂર્ણ સૂચકોમાંનું એક છે. તેથી શરાફી મંડળીઓએ વ્યક્તિગત ખાતાના સ્તરે તેમજ સેગમેન્ટ સ્તરે (સંપત્તિ વર્ગ, ઉદ્યોગ, ભૌગોલિક, કદ, વગેરે) પર તકલીફના સંકેતોની વહેલાસર તપાસ માટે એક મજબૂત MIS (મેનેજમેન્ટ ઇન્ફર્મેશન સીસ્ટમ) મિકેનિઝમ મૂકવું જોઈએ. આવા પ્રારંભિક ચેતવણી સંકેતોનો ઉપયોગ અસરકારક રીતે થવો જોઈએ, અસરકારક નિર્ણય લેવા માટે શરાફી મંડળીઓની IT (ઇન્ફર્મેશન ટેકનોલોજી) અને MIS સિસ્ટમ મજબૂત અને તેમની સંપત્તિની ગુણવત્તાના સંદર્ભમાં વિશ્વસનીય અને ગુણવત્તાયુક્ત માહિતી જનરેટ કરવામાં સક્ષમ હોવી જોઈએ. નિયમનકારી / વૈદ્યાનિક રિપોર્ટિંગ અને મંડળીઓના પોતાના MIS રિપોર્ટિંગ હેઠળ આપવામાં આવેલી માહિતી વચ્ચે કોઈ વિસંગતતા હોવી જોઈએ નહીં. શરાફી મંડળીઓ પાસે બીન-ઉપજાઉ મિલકતોની માહિતી હોવી જોઈએ

જેમાં ઓપનિંગ બેલેન્સ, એકિશનસ, રિડક્શનસ, અપગ્રેડેશન, એડયુઅલ રિકવરી, રાઈટ-ઓફ, કલોઝિંગ બેલેન્સ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

(૧૪) ધિરાણોનું મૂલ્યાંકન :-

શરાફી મંડળીઓએ ધિરાણોનું મૂલ્યાંકન હાથ ધરતી વખતે, બેંકોએ તપાસ કરવી જોઈએ કે ધિરાણ લેનારનું નામ પાન(પરમેનન્ટ એકાઉન્ટ નંબર)/આધારકાર્ડ વગેરેના સંદર્ભ દ્વારા ડિફોલ્ટર્સ/વિલકુલ ડિફોલ્ટર્સની સૂચિમાં દેખાય છે કે કેમ? વધુમાં, સમાન નામોના કારણે કોઈ શંકા ઊભી થાય તો, મંડળીઓએ ઉદાર લેનાર પાસેથી માહિતી મેળવવાને બદલે ધિરાણ લેનારની ઓળખની ખાતરી કરવા માટે સ્વતંત્ર સ્ત્રોતોનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

(૧૫) તારણ હેઠળની મિલકતો બાબત:-

ધિરાણ લેનારે તારણમાં આપેલ મિલકત ઉપર મંડળીનો પ્રથમ હકક રહે તે માટે રેવન્યુ રેકર્ડ અથવા મ્યુનિસિપલ રેકર્ડમાં સદર મિલકત ઉપર મંડળીએ બોજા નોંધની કાર્યવાહી સમયસર કરવાની રહેશે. જેથી ધિરાણ લેનારનું ખાતું એન.પી.એ. બને અને વસૂલાતની શક્યતાઓ ઘટે તેવા સંજોગોમાં મંડળીની રકમ સુરક્ષિત બની શકે.

(૧૬) વસૂલાતની નોટિસો બાબત:-

કોઈપણ ધિરાણ ખાતું એન.પી.એ. બને તેવા સંજોગોમાં મંડળીએ બાકીદારને સતત રીતે નોટિસો આપી, ઈ-મેઈલ કે અન્ય માધ્યમોથી ખાતામાં વસૂલાત માટે ઉદ્દેશીઓ કરવા રહેવું.

(૧૭) વસૂલાત માટે દાવાઓ દાખલ કરવા બાબત:-

કોઈપણ ધિરાણ ખાતું એન.પી.એ. બને એટલે તે ખાતાની વસૂલાત માટે સતત રીતે પ્રયત્નો કરવા છતાં વસૂલાત આવી શકે તેમ ન હોય તો યોગ્ય અને જરૂરી કાનૂની પ્રક્રિયા હાથ ધરવી જરૂરી બની જાય છે. આ મંડળીએ માટે સમયસર પગલાં લઈ યોગ્ય ન્યાયિક ફોરમ સમક્ષ સત્વરે દાવો દાખલ કરી દેવાનો રહેશે.

ઉપરોક્ત NPA અંગેની સુચનાઓનો અમલ તમામ શરાફી ધિરાણ તથા શરાફી ધિરાણ કરતી ધિરાણ અને ગ્રાહક સહકારી મંડળીઓએ ફરજિયાતપણે કરવાનો રહેશે. જેનું નિયમીત ઓડીટ ખાતા દ્વારા કરાવવામાં આવશે અને સદરહુ સુચનાઓના ભંગ બદલ મંડળીના મેનેજર/સેક્રેટરી તથા બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર જવાબદાર રહેશે.

રજિસ્ટ્રાર
સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય,
ગાંધીનગર

રવાના કરવા પ્રમાણીત કર્યું

સંયુક્ત રજિસ્ટ્રાર(ઓડીટ)
સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય,
ગાંધીનગર

મંડળીનું નામ :-

તા.૩૧/૩/ ના આખરે કુલ કરજના વર્ગીકરણ અને જોગવાઈનું વિગતનું પત્રક

ઓડીટ સમય :-

કુલ ધિરાણ બાકી	નિયમિત કરજ (સ્ટાન્ડર્ડ)		અનિયમિત કરજ (એન.પી.એ.)		શકમંદ કરજ						ડૂબત લેણાં (Loss Assets)		કરવા પાત્ર જોગવાઈ		
	ખાતાની સંખ્યા	લેણી રકમ	ખાતાની સંખ્યા	લેણી રકમ	શકમંદ-૧	શકમંદ-૨	શકમંદ-૩	ખાતાની સંખ્યા	લેણી રકમ	ખાતાની સંખ્યા	લેણી રકમ	ખાતાની સંખ્યા	લેણી રકમ	ખાતાની સંખ્યા	લેણી રકમ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬

કુલ ધિરાણ રૂ.

કુલ ધિરાણ પૈકી એન.પી.એ.ની રકમ રૂ.

કુલ ધિરાણ સામે એન.પી.એ.ના ટકા

કુલ કરવાપાત્ર એન.પી.એ.ની જોગવાઈ રૂ.

એન.પી.એ.ની કરેલ જોગવાઈ રૂ.

એન.પી.એ.ની ઓછી કરેલ જોગવાઈ રૂ.

રાઉન્ડ સીલ

મેનેજર - સેકેટરી / એસેનની સહી
સિક્કો